

Sămănătorul

Revistă Săptăminală

Supt îngrijirea d-lor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

D. ANGHEL, ST. O. IOSIF, M. SADOVEANU, C. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

AUREL C. POPOVICI. — Invățămînt și Educație.

ST. O. IOSIF. — Sfat în pustie (După Saadi).

C. SANDU-ALDEA. — În Sibiu (impresii).

ARTUR GOROVEI. — Serată literară (schiță).

C. SANDU-ALDEA. — Pescar de Islanda (trad. din Pierre Loti).

I. SCURTU. — Revista Generală.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani

In străinătate 25 ,

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară . . . . 10 lei

In străinătate . 12 ,

„MINERVA“
INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ
B-dul Academiei 3, — Edgar Quinet 4
BUCUREȘTI

A apărut :

DOR PUSTIU

DE

Ion Bârseanu

LEI: 1.50

Chipuri și Suflete

DE

Al. Cazaban

LEI: 1.50

RASPLATA

NUVELE

DE

N. Dunăreanu

LEI: 1.50

De vânzare la toate librăriile

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, No. 4.
BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL

În țară . . . . . 10 lei
În străinătate . . . . . 12 »

ÎNVĂȚĂMÎNT ȘI EDUCATIE

I.

Examene și clasificății anuale. Un nou sfârșit de an școlar. Pe o căldură tropicală, elevi și părinți aleargă în fuga mare după — note. — «Un punct, D-le profesor! Numai un punct îi trebuie, și scapă! E băiat sărac, a fost bolnav, s'a zăpăcit bietul de el la examen!»... Vorbe și bilete de vizită curg gîrlă în casa profesorului. Și profesorul român e om bun și indulgent și școlarii trec înainte, trec mereu, din clasă în clasă, trec și pe la Facultăți. Pe fiecare an mai mulți, pe fiecare an mai slabi. Tot mai mulți slabi. O mărturisire generală a mai tuturor profesorilor. Cât despre elevii din școalele particulare — cine nu știe că sînt cu mult mai slabi decît cei de la școalele publice? Dar trec și ei. Într'o țară mică elevii slabi înaintează mai ușor decît în una mare. Lumea se cunoaște. Intre părinții elevilor și între profesori sînt adesea relații de cunoștință, de prietenie. Examinatorii se cunosc; stăruințele se țin lanț. Chiar și profesorii vestiți pentru severitatea lor — sînt oameni, și trebuie adesea să fie îngăduitori dacă nu vor să nemulțumească o lume de prieteni și de cunoscuți.

Dar să fim drepți. Li se poate face profesorilor îngăduitori vr'o muștrare? Să fie așa de mare deosebirea între elevii cari corespund cerințelor programelor analitice și între cei cari nu le corespund? Eū cred că obișnuitele plingeri și acușății în această privință sînt exagerate. Căci întreb: crede cineva serios că un elev trebuie respins dacă nu a putut să înmagazineze toată acea enciclopedie ce i s'a dat s'o învețe în clasa respectivă? Să fie așa de important pentru viața lui ulterioară dacă a știut sau nu a știut exact cutare regulă sintactică, cutare date istorice sau formule algebrice? Multe răspunsuri sînt posibile. Mai ales dacă judecăm trecerea unui elev dintr'o clasă într'alta numai din punctul de vedere al vieței sale, al intereselor sale individuale și ale familiei sale. Vorba e însă că o

asemenea judecată e unilaterală. Un elev care urmează la școalele Statului și beneficiază de gratuitatea instrucțiunii trebuie judecat altfel. Dar aici se ivește întrebarea fundamentală: *în ce scop monopolizează Statul învățămîntul public? În ce scop îl dă gratuit?* Toată lumea va răspunde într'un glas: ca să răspândească cultura. *Dar ce e cultura?* Destoinicie profesională? Sau paradă de cunoștințe așa zise folositoare în sensul general? Nu voi să ating aici chestiunea generală dacă e bine ca întreg învățămîntul să fie în mîna Statului. Sint de sigur țări în care o asemenea intervenție sistematică și exclusivă face mai mult rău decît bine. Sint iarăș altele în care fără o asemenea centralizare a instrucțiunii publice nu s'ar face probabil nimic de seamă. Esențial este a se ști *ce urmărește Statul* care proclamă obligativitatea și gratuitatea învățămîntului? Căci «civilizarea poporului»—este o vorbă goală pe care fiecare o poate interpreta cum vrea. Cultura poate fi o binefacere, însă ea poate însemna și un desastru național. Dar par'că aud: doar e vorba de cultura «adevărată». De sigur. Dar ce se înțelege supt cultura «adevărată»? Și aici încap răspunsuri multe și variate.

Adevărul e că azi mai pretutindenî, atît în țările latine cît și în cele germanice, curentul enciclopedist e a toate stăpînitor. Pe ici-pe colo se vorbește de dezvoltarea individualității elevului ¹⁾, de instrucția națională, de idealuri umanitare. Pe cît cunosc eî învățămîntul public din Europa, mai pretutindenî Statul nu urmărește decît scopuri secundare față de scopurile *sale* cele adevărate. Și de aceea în Franța ca în Italia, și chiar în Germania, toată lumea se plinge de aceleași roade rele ale învățămîntului: de generații pregătite din ce în ce mai superficial, de numărul declasașilor ce crește mereu.

De cînd energiul împărat al Germaniei a cerut el însuș ca învățămîntul public să aibă în vedere, mai mult ca mai înainte, instrucția în limba germană și în istoria germană — profesoria de acolo și-a dat silința ca să facă din aceste obiecte mai mult sau mai puțin baza instrucțiunii publice. Împăratul ceruse o asemenea reformă în celebrul său discurs ținut în conferința scolară de la 4 Decembrie 1890. El se plînsese atunci că în școalele secundare prea se pierde vremea cu așa numita «gimnastică a spiritului»; că tinerimea nu e pusă în curent cu stările din Germania, cum s'aî dezvoltat ele; că țara e plină de reformatori zăpăciți (*unklare, konfuse Weltverbesserer*).

¹⁾. AZI se face o deosebire între dezvoltarea «individualității» și a «personalității». *Ludwig Gurlitt* în scrierea sa «*Erziehung zur Mannhaftigkeit*» represintă d. p. primul curent și n'ai decît să citești cartea sa ca să vezi ce nenorocire ar putea esulta pentru Germania dacă ideile sale s'ar realiza pe de-a întregul.

Cu toate acestea, după 17 ani, *Prof. Dr. I. G. Sprengel* se vede nevoit a constata că în Germania «tot nu există încă o școală superioară pe bază națională»¹⁾, iar un alt scriitor german, ca mulți alții *Otto Ammon* găsește că idealismul tinerimii germane a scăzut. Și tot el reproduce, deși cu oarecare rezervă, plîngerea obștească că tinerimea universitară consideră știința numai ca mijloc de agonisire; că caută pur și simplu numai «să parvie»; că e incapabilă de a se devota în mod desinteresat unei idei etc.²⁾

Cine nu aude asemenea constatări în România? Faptul e că lumea se deprinsese de vr'o cincizeci de ani să considere, cu Condorcet, că scopul școlii ar fi instrucțiunea iar nu și educația. În Germania, nu-î vorba, s'a mai avut în vedere și educația sentimentelor dar și acolo fetișismul pentru «cunoștințe» a fost și este covrișitor.

Decât pentru un popor care vrea să-și asigure existența și care, din nenorocire, nu a prea avut parte de o viață familiară deosebită — instrucția publică ar trebui să servească în prima linie pentru *educația publică*, pentru inobilirea sentimentelor. Căci scopul veritabil al Statului nu poate fi ca *el* să poarte grija de *carierile* tinerilor. Asta-î treaba acestora și a părinților lor. Și în acest sens, școlile de carieră ar putea prea bine să fie lăsate, în țări în care se poate, la inițiativa particulară, în anumite condițiuni de garanție stabilite și controlate de Stat. Pentru Stat, lucrul de căpetenie și care ar trebui să primeze orice alte considerații, este: *a-și crește generații întregi de cetățeni cu unitate morală, oameni încălziți de aceleași idealuri, de aceleași aspirații naționale; caractere puternice dar legate între sine printr'o coesiune superioară în vederea asigurării și înălțării țării și a neamului lor*. Dar spre acest sfirșit, Statul însuș trebuie să urmărească anumite idealuri de cultură, nu o cultură întâmplătoare lăsată la discreția tuturor influențelor străine, cosmopolite, distrugătoare a orice viață națională. Statul trebuie să tinză a produce o *cultură specifică, o civilizație națională*, căci numai astfel își poate asigura ființa sa, a poporului său, a viitorului său. De fapt însă, de asemenea scop mai nici un Stat nu se interesează. Pretutindenî învățămîntul se reduce la un utilitarism strîmt. Rostul acestuia este negreșit incontestabil din punctul de vedere al *individului*. Statul însă nu trebuie să se identifice cu el. Datoria sa este, ca deasupra

1) W. Rein, *Deutsche Schulerziehung*. vol. II. pag. 323

2) Otto Ammon, *Die Gesellschaftsordnung und ihre natürlichen Grundlagen*, pag. 264. Asemenea constatări se găsesc și în Jules Payot, *L' Education de la volonté*, 27e éd. Vezi d. p. pag 217.

tuturor considerațiilor și străduințelor individuale de luptă pentru existență, să fixeze țeluri generale cari trebuie să fie comune tuturilor.

În România s'aun făcut oare cari începuturi în acest sens. Lucrul e greu, firește. Dar trebuie continuat cu sistem și cu răbdare. Voiu reveni pe larg asupra acestei chestiuni. Deocamdată vreaun nu mai să accentuez că în orice caz educația sufletească a elevilor trebuie să devină preocuparea principală a profesorilor. Cele cite-va lecții de morală creștină nu sint suficiente. În privința aceasta ar trebui făcut cu mult mai mult. Ar trebui făcut de ex. ceace face harnicul pedagog Dr. Fr. W. Förster de la Zürich care cere ca *adîncirea morală să aibă loc nu numai ca obiect special, ci la toate studiile, în toate școalele: eine ethische Durchdringung des gesamten Lehrstoffes* ¹⁾. Sistemul lui Förster diferă cu desăvîrșire de obișnuitele și plicticoasele prelegeri de morală. Aici nu e vorbă de regule morale pe care elevii aun să le învețe pe din afară. El caută, prin discuții filosofice și practice, să producă în elevi *convingeri* despre valoarea și farmecul îndatoririlor morale. Aceste discuții însă, deși de ordin filosofic, sint nu se poate mai ușoare, mai clare, mai convingătoare căci, cum zice el, o simplă preamărire morală a unor fapte saun idei nu însemnează încă o adevărată *deșteptare de motive morale*, din contra, ea adesea produce un efect contrar. Ce este d. p. ordinea, care-i rostul ei în viață, ce însemnează ea pentru noi, pentru toate dorințele noastre întime de viață și putere, cum o putem obține — a da la toate aceste întrebări răspunsuri concrete din plenitudinea vieții practice și din experiență, iată ce înțelege el supt educația morală. ²⁾ Căci, cum zice revista engleză *Sunday School-Record*, copilul trebuie să învețe a *deosebi* între dreptate și nedreptate, a *iubi* din toată inima frumusețea caracterului și a moravurilor nobile și a evita tot ce este ordinar. Fiecare lecție să fie o sistematică lămurire a unui adevăr moral pe înțelesul elevului, lămurire ilustrată prin *numeroase exemple luate din viața reală*, mai mult din imperiul faptelor decît al poeziei ³⁾.

Neapărat că fundamentul tuturilor acestor învățături morale trebuie să rămînă morală creștină. Förster, care pare-se că la începutul carierei

1.) Comp. Dr. Fr. W. Förster, *Schule und Charakter*, Zürich 1907 și a aceluiaș autor *Jugendlehre*, Berlin, 1906, două scrieri pe care nu le pot recomanda în de ajuns tuturilor membrilor corpului didactic și chiar părinților. Cred că ministerul ar face un mare bine învățămîntului dacă ar înzestra literatura romînească cu o traducere a acestor opere de valoare pentru toți citii sint chemați a conduce tinerimea spre idealuri de educație morală.

2.) Förster, *Jugendlehre*, pag. 201

3.) Ibidem pag. 185.

sale crezuse și el că o etică fără religione ar fi suficientă, spune că tocmai *practica pedagogică* a întărit în dînsul, în modul cel mai hotărîtor, convingerea despre neperitoarea însemnătate etică și pedagogică o religiei¹.)

Aceasta însă nu vrea să zică de loc că nu se pot învoaca și argumenta Kantiane și de ordin public, «solidarist» sau social», cum se zice astăzi, — pentru dezvoltarea sentimentului moral, pentru deșteptarea și adîncirea convingerilor etice. În această privință școala ar putea face enorm de mult, îndată ce ideile lui Pestaozzi, ale lui Förster, Natorp s. a. ar deveni mai generale. Înțeleg ideile lor pedagogice, nu și cele quasi-socialiste ce se găsesc mai ales în disertațiile lui Natorp. Căci în ziua de azi, mai ales idealisti ca el se perd într'un labirint de postulate «sociale» imposibile. În privința aceasta, Pestalozzi a fost mult mai rezervat. cu toate că puțini pedagogi vor fi avînd o mai adîncă dragoste de popor ca el.

AUREL C. POPOVICI.

SFAT ÎN PUSTIE

— DUPĂ SAADI —

*Dormeam odată în pustiul mare
Furat de visul unei nopți senine,
Dar călăuzul de cămile vine,
Mă scutură din somn și 'mă strigă tare:
«Sus și la drum! gătește-te de grabă,
Căci vremea trece, vremea nu întrebă
Și ceasul de pornire bate-acum!...
Ori poate vrei să mori răzleț, pe drum?
Hei, sînt trudit și eu, și de-ar fi chip
Aș mă dormi și eu măcar o leacă,
Dar caravana pleacă
Și vai, o mare largă de nisip,
Pustiul fără de hotar se pierde
Și ce departe e ostrovul verde!*

* * *

¹.) Ibidem pag. VIII,

Tu care dormi cu zîmbetul pe buze
 Și nu ascuți de glasuri călduțe
 Trezește-te, fii gata de plecare
 Căci iată se urnește Caravana...
 Auzi, departe, mai-departe 'n zare
 Cît de roios răsună darabana!
 Si-acela care cel dintîr pornește
 Si nu s'așteaptă imbiat, — firește
 C'ajunge cel dintîr la țel.
 De aceea zic, e fericit acel
 Ce și-a urcat desogit în spinare
 C'un ceas chiar mai 'nainte de plecare
 Căci ce folos că ne trezim din vis
 Cînd mîna morțit ochii ne-a deschis?

St. O. IOSIF.

I N S I B I U

— IMPRESII —

...Undele repezii ale Oltului spumegă pe la cotituri și cîntă uriașilor munți ai Coziei frînturi din doinele îndureratului Ardeal, iar trenul urcă șerpuind, pierde prin tuneluri, șueră de răsună pădurile... Un vultur se rotește pe de-asupra unui pisc de munte, coprinzând poate două țări cu privirea-î pătrunzătoare...

Am trecut granița... Pămînt strein!... Dar sunt aceleași flori de cîmp, aceiași fluturi ca pe la noi. Numai Oltul curge mai domol, de bună seamă spre a asculta mai multă vreme cîntările unui neam asuprit, dar neînfrînt.

Sibiul!... Pornim în oraș cu ceata care venise la gară și după ce ne oprim camere la *Neurhrer*, ne îndreptăm spre «promenadă». Cițiva se duc la *Dumbrăvioară*, alții ne așezăm la câte-un pahar de bere la *Restauration-Stadtpark*... O privire frățească te'ntîmpină ori unde-ți întorcî ochii și glumele nu mai conțenesc. Voind să scriu o cartă ilustrată, unul mă întrebă:

— Aveți cerusă?

Altul cere bere de Pietroasa, în loc de bere de *Steinbruch*, iar un avocat, în vervă, zice unuia care nu prea bea: *fetelotcă* și încheie pe un ton de jale prefăcută!

— Încă un *proșes perdt!* Beți, mă, calce-vă roatele, că *runda* asta i-a mea!...

Cei ce fuseseră la Dumbrăvioară s'au întors. Oaspeți noi sosesc și masa se mărește mereu.

«Cît e lumea pe sub soare,
Nu'î bine ca'n șezătoare
Că sînt fete și feciori
Și mai uiți din supărări!»

Am luat loc pe o bancă în fund și ascult «*Șezătoarea*» alcătuită de Tiberie Brediceanu, ca parte musicală. Ascult și mă uit la minunatele costume ale doamnelor și domnișoarelor de pe scenă.

Par'că's niște fluturi și glasurile lor par parfumate de miresmele amețitoare ale cîmpului.

«Mîndruțo cu ochii verzi
Eși afară de mă vezi
Vin afară pîn' la poartă
De vezi dorul cum mă poartă.»

Privirea mi se învâluie în lacrimi cînd văd ce puternic suflet românesc e în această lume frumoasă de aici și 'mi îngrop capu 'n palma dreaptă, înfiorat pe neașteptate de un glas frumos care cîntă:

Somnu 'mi-e și mi-ași dormi
Dar n'ar' cin' mă lului

Lui lui lui că tată nu-î
Lui lui lui că mamă nu-î.

Cîntați, cîntați așa frumos, mîndre fete de la *Șezătoare!*

Acasă, la Goga. Domnișoara Claudia, sora poetului, cîntă cu vocea-i limpede doine ardelenesti pe care le ascult ca dus pe altă lume:

Măicuță al meu noroc
L'ai pus în pară de foc
Și c'o mîna i-ai pus pae
Să arză cu vilvătaie.

— Ce zici, frate Răducane?

Fratele Răducanu se uită la mine fermecat și sunt sigur că pentru moment a uitat de cooperativele sătești:

Bade, după dumneata
 Mă usc ca și cînepa !
 Mîndruțo, de dorul tău
 Mă topesc ca inu 'n tău.

Seara se dă «Șezătoarea». Sala teatrului e plină și cîntecele romînești infioară, leagănă, înalță sufletele. Acelaș parfum de flori de cîmp mă urmărește și 'n sara asta, desprinzîndu-se din glasurile frumoaselor strînse la «mama Dumitra», în odaia împodobită cu covoare minunate, date de Tăzlăuanu. La sfîrșit, Tiberiū Brediceanu e aclamat, ridicat pe sus, dăruit cu o coroană de lauri. Iar eu am furat două cîntece frumoase, să le trec «în țară», la «flăcăii» dela «Sămănătorul».

Ceasurile patru dimineața. Trenul mă ia dintre cei ce m'au primit ca pe un frate.

— La revedere, dragii mei!

Mașina șueră și trenul pornește, iar eu îmi iaū rămas bun de la Sibiū, cîntînd :

Codrule, frunză galbenă,
 Eu mă culc, tu mă leagănă.
 Și mă leagănă frumos
 Să nu pic din leagăn jos...

Am ajuns în țară. De la Govora se suie în vagon doi tineri sclivisiți cari cîntă și ei :

*Je l'appelle ma petite bourgeoise,
 Ma Ton-ki-ki ma Ton-ki-ki ma Tonkinoise!*

Iar Oltul se sbuciumă și-și duce apele turburi la vale...

C. SANDU-ALDEA.

SERATĂ LITERARĂ

Eram, de cîteva săptămîni, judecător în Tecuci. Dacă aș spune că nu mă plictiseam, să nu mă creadă nimeni. Și ce făceam toată ziua? Înțepeneam pe scaun cîteva ceasuri, ca să ascult atîtea prostii; căscam gura într'un club, pe lîngă mesele la care se juca pocher, ori table ori domino... Alta ce se poate face în Tecuci!

Intr'o zi, procurorul nostru, un om scurt, gras, cam bilbiit, vine în camera de consiliū, unde eram singur și iscăleam niște hîrtii, și se așeză pe un scaun, în fața mea. Pe cînd iscăleam, bineînțeles fără să citesc

proza pe care-mi puneam iscălitura, simt ceva care mă îndemna să mă uit la colegul meu, și ne mai putînd rezista acestei ispite, îmi arunc privirea spre el. Stînd cu bărbia răzimată în palmă, procurorul își ațintise ochii negri asupra mea, parcă ar fi avut înaintea lui un criminal fioros de la care voia să stoarcă mărturisiri. Am stat amîndoi privind-ne așa cîteva clipe, apoi, vorbind cu îngîijirea care o puneă totdeauna cînd rostea cite un rechizitor strălucit, îmi zise:

— Domnule Ionel, am aaauzit că fafafați poizii.

Intr'o vreme, cu mulți ani în urmă, făcusem și acest păcat, publicasem niște versuri într'o revistă oarecare; dar, de la un timp încoace, mă vindecasem de această boală așa de molipsitoare.

— Am făcut și poezii, procurorule, i-am răspuns eu: dar acum facem considerente și hotăriri.

El nu voia să mă creadă în ruptul capului, și ținea numai de cit să fiu «popoet», și ca să mă facă să am încredere în el, începu să-mi ție un discurs foarte elocvent:

— De mine să nu te feferești, poți să-mi ssspui sincer, pentrucă și eu fac popoezii. Și ce, parcă-i rușine să faci popoezii!

Mie-mi place foarte mult liliteratura, și în fiecare săptămînă aaam la mine serată liliterară. Iacă dacă vreî, vină diseară, că diseară am serată liliterară.

Procurorul nostru era un juvaer.

Mi se părea că pînă'n seară este un veac. Și cînd mă gîndeam că voiî avea și fericirea să ascult poezii de ale procurorului, pe care să le citească el însuși!....

Însfirșit, după o lungă așteptare, a venit noaptea, și m'am îndrumat spre locuința procurorului.

Știam că-i gospodar, om cu casa lui, cu nevasta lui, cu rostul lui, și m'am gătit și eu frumos, cum se cuvine.

Procurorul nostru ședea în fundul unei mahalale; într'o casă veche, cu strașina mare, cu ferești mici prin care abia străbătea lumina printre niște țerdele groase.

Ca să ajung pînă la el, mi-a trebuit ceva curaj. Nu e puțin lucru să străbați strade pustii, abia luminate de niște finare afumate, lătrat de cîni nenumărați, cari-și caută hrana prin gunoaee aruncate pretutindenî. Poate nici n'aș fi nemerit așa bine casa mult dorită, dacă procurorul, ca un poet de rasă, nu ar fi avut inspirația să așeze un gardist la poartă.

Gazda m'a primit cu multă prietenie. Mi-a luat paltonul din spate și mi l-a pus în cuier, m'a apucat de braț și tîrîndu-mă după el în salon, m'a recomandat la toată lumea.

Lumea obișnuită la seratele procurorului eră în păr.

Personajul cel mai important era dirigintele oficiului poștal, un poet foarte mult gustat, ale cărui versuri urmau să fie publicate într'un volum

pentru care procurorul pregătea o prefață menită să facă revoluție în literele române.

Un alt literat, acesta cunoscut și în alte cercuri literare, era domnul Valentin, «profesor» la școala primară «Alexandru Lăpușneanu», autor a mai multor opuri didactice, precum și al unor piese de teatru școlăresc și popular, foarte mult apreciate de lumea cunoscătoare, reprezentate de nenumărate ori pe scenele teatrelor tuturor școalelor rurale și urbane din țară, ba chiar și la teatrele naționale din Transilvania.

Amatorii de literatură erau reprezentați de către cucoanele respective ale literaților, niște critice foarte mușcătoare, de a căroră părere aveau mult respect controlorul financiar, un bărbat chipos și curtezan (recunoscut, tinărul Pipereanu, șef de birou la prefectură, tinărul Popescu, casier de mărfuri la gară, și studentul în filozofie și litere de la Universitatea din București, cunoscutul corespondent al ziarului «Universul», domnul August Emilian, fiul aprodului de la Tribunal, pe care procurorul ținea să-l introducă în lumea aleasă, ca o manifestare a sentimentelor lui democratice.

După tradiționala dulceață de smeură, ai cărei simburii nu-ți mai poți scoate dintre dinți, și după cafeaua turcească, așa de mirositoare și cu un caimac minunat, în care mai multe muște își găsiseră o moarte crudă, procurorul dă semnalul începerii reprezentației... Da, a reprezentație, acesta ar trebui să fie adevăratul nume al seratei literare la care asistam.

Călcând ca un rățoiu viclean, cu privirea galeșă, procurorul se apropia de nevasta lui, o apucă de gușă, apoi o netezi cu mâna pe obraz, și-i zise, cu un glas foarte duios:

— Nu ni cînți ceva, mamamițule!

Mamițu se strîmbă urît, și repezindu-î mîna de pe obraz, mă arată cu capul. Dar el, rîzînd cu haz, se îndreptă în spre mine, și-mi zise:

— Așa-î zic eu: mamamițu... Și de ce te susuperî, doar dumnealui mi-î cocoleg.

Controlorul financiar, a cărui față sticlea de grăsime, se ridică de pe scaun, își încovăie șelele, și stînd în forma unui punct de întrebare, o rugă:

— Mata cînți așa de bine! Ar fi păcat să ne lipsești de această plăcere!

Dirigintele oficiului telegrafo-poștalo-telefonice, profesorul, nevestile lor, toată lumea se îngrămădi în jurul procurorului, îndemnînd-o, rugînd-o. Numai feciorul aprodului de la tribunal, tinăr modest, sta mai la o parte, aruncînd niște priviri, ca niște săgeți, spre grupul în mijlocul căruia gazda făcea fel de fel de cochetării.

Procurorul mă rugă să interviu și eu pe lîngă respectabila lui soție, care, după ce mi-am făcut și eu datoria de a o ruga, s'a așezat înaintea pianului.

În salon s'a făcut liniște desăvîrșită. Toată lumea încremenise pe scaune.

Pianista a început a răscoli un vraf de note; uitase fiecare bucată, deschidea foile, încerca, pe clapele pianului, cu o mîna, două trei măsuri,

apoi o arunca la o parte, lua altă bucată, și apoi alte, pînă ce își alese una, pe care o așeză înaintea ochilor ei.

Procurorul, călcînd în virful degetelor, se apropie, și pe de-ăsupra umărului nevestei lui, ceti titlul bucaței alese. Tot în virful degetilor, se îndepărtă, și uitîndu-se vesel cătră diriginte, îi făcu un semn din ochi și diu sprincene. Dirigintele repetă semnul cătră vecinul lui, și într'o clipă fețele tuturor asistenților, cari își făcuseră acelaș semn, se înviorară, ceea ce însemna că-î aștepta o mare mulțămire sufletească.

Procurorul, văzîndu-mă că nu pricep rostul acestor semne, veni lingă mine, cu aceeaș grijă de a nu tulbura liniștea, și-mi șopti misterios:

— Are să cînte Eeee! König.

Atunci am înțeles: artista se pregătea să-și arate toată puterea talentului, executînd o bucată care, după părerea și după gustul auditorului, era ceva foarte greu și frumos...

Și a început...

Nu știam unde mă găsesc: într'o moară, într'o potcovărie, în iad!... Și era un adevărat iad: un potop de gemete grozave, cari te înfiorau parcă ar fi fost un popor întreg cu ciocane într'un acoperămînt imens de tinichea. Cucoana procurorului cînta *Erlkönig*.

După un chin îndelungat, pe care a trebuit să-l îndur fără a murmura, artista și-a isprăvit cîntecul. Atunci o salvă de aplause a izbucnit în salon, al cărui tavan ar fi putut să se prăbușească, și cuprinși de delir, toți oaspeții s'au repezit în jurul pianistei, ca s'o felicite și să-și exprime adînca lor admirație, pentru un talent așa de extraordinar. Iar procurorul, cu ochii înlăcrămați de fericire, își cuprinse nevasta de gât, și o sărută de cîteva ori, pe amîndoi obraji, răsunându-i sărutările ca niște pocnitori de pistoale.

Controlorul financiar, pe a căruria față strălucea și mai tare grăsimia, se așeză pe un scaun lingă mine, și zîbindu-mi cu multă grație, îmi zise, ne mai putîndu-și stăpîni emoția:

— Ce talent, domnule, ce talent!

Eu rămăsesem nemișcat pe scaunul meu, surprins că pot să fie, în lumea asta, și în veacul acesta, oameni așa de simpli, cari să nu-și poată da seama că ceea ce făcuse nevasta procurorului era un lucru scandalos, un lacru pentru care, dacă mi-ar fi stat în putîntă, eu aș fi trimis'o pe cinci ani la munca silnică, doar va uita să mai pue degetul pe clapa unui piano.

După ce lumea își veni în fire văd pe dirigintele oficiului poștal că scoate un caețel din buzunar și se pregătește de cetire.

Procurorul, ca să mă puie în curent cu programul seratei, îmi spune:

— Il vezî, așa om modest cum îi el, dar are mare talent, are niște poezii admirabile. Ai să-l auzi.

Procurorul se adresă apoi dirigintelui:

— Șefule dragă, să ni dai rărăgaz numai cinci minute; mie mi s'a uscat gîtul.

Apoi îndreptîndu-se cătră nevasta lui, își căscă gura, și făcu din degete un semn care parcă ar fi voit să imiteze gilgiiturile unui lichid pe gîtul unei sticle.

La semnul procurorului, nevastă-sa ieși din salon, și peste cîte-va minute intră servitoarea cu o tabla mare, plină de farfurii încărcate cu fel de fel de mezeluri, cu păhare și cu gărăfi mari și pînticoase, umplute cu vin roșu ca rubinul.

Un murmur de admirație. — Controlorul financiar, dirigintele oficiului, profesorul, se reped ca corbiî asupra tablalei. Intr'o clipă farfuriile sint răpîte, împărțite pe la cucoane, mezelurile, înfipte în furculiți, descriu niște arcuri mari, de la tabla pînă în farfuriile cucoanelor; gărăfile pîntecoase își varsă, gilgiind, nectarul menit pentru gîtlejurile cucoanelor și tot servindu-le, cavalerii se îndoapă mereu, grămădindu-și în gură bucăți de pine, mezeluri, păhăruțe de vin, și molfăind, vorbesc o limbă neînțeleasă, parcă ar fi mai mult niște animale într'o menajerie, în ceasul cînd li se dă mîncarea.

Procurorul, de cum intrase tablaua în salon, se așeză pe un scaun, și, fără a se mai interesa de musafirii lui, începu să mănînce și să bea. Și clefăia îngrozitor, și tot clipea din ochi, și i se mișcau fălcile cu repegiune și dispăreau farfuriile de mezeluri și bucăți întregi de piine, sub mâselele lui cari trosneau ca ciocanele pe nicovală. Și cînd înghiția, își afunda capul între umeri închizînd ochii, și se vedea cum călătoresc prin gitlej, boțuri mari pe cari se chinuia să le alunge spre respectabilul lui pîntece.

În cîteva minute, tablaua fu golită. Procurorul, abia putînd respira din pricina mulțimei de pine cu care se îndopase, apucă pe nevastă-sa de mînă, și uitîndu-se în ochii ei îi arătă gărăfile goale și-i făcu semn să mai aducă altele.

Cavalerii făceau minuni. Controlorul financiar sta în genunchi, înaintea nevestei dirigintelui oficiului care-l hrănea cu furculița; și el, la fiecare bucățică ce i se da, închidea ochii, își încrucișa brațele pe piept, și își clătina trupul. Și dirigintele făcea haz, rîdea cu lacrimi și exclama:

— Bată-te pocitul, că tare mai ești ghiduș.

Atunci nevasta profesorului, luînd o sticlă cu vin veni lângă controlor, și punîndu-i un deget pe trunte, el își întoarse fața în sus, și căscă gura mare, mare; iar profesoara începu să-i verse vinul în gură, de sus, de la înălțimea brațului ei. Vinul curgea ca o țîșnitura de sînge, din gîtul garafei în gîtul controlorului, care, pînă a închide gura, îl înghițea, ca o pîlnie.

Toată lumea părea cuprinsă de grijă. Se temea fiecare că spectacolul va da greș, că pînă la urmă controlorul va închide gura. Nimeni nu vorbea, și parcă-și ținea și răsufarea.

Cînd sticla rămase goală, profesoara o ridică în sus, o învîrti de cîteva ori între degete și tunete de aplauze izbucniră în salonul procurorului, care isprăvisese și el de mîncat. Atunci abia, aducîndu-și aminte și de mine, mă bătu pe umăr, și-mi zise :

— Așa-î că-î vesel, bată-l vina de cocontrolor! Iacă, așa-î petrecerea nonoastră ; azi la miue, mîmîni la altul, popoimîne la altul și vremea trece

Glasul procurorului devenia din ce în ce mai întunecat. Cu cît se perindau mai des gărăfile cu vin, cu atîta și vorbele lui ieșeau mai cu greu și mai din fundul gîtlejului.

De la o vreme procurorul se trecuse cu deochiul : limba i se încurca rău de tot ; ochii îi clipeau mai des și umerii obrazului se contractau așa de tare, că-î ridicau în sus și nările și buzele de credea că e o maimuță.

Controlorul și profesorul nu se lăsară mai pe jos ; dirigintele întrecuse și pe procuror, ba pînă și tinărul August Emilian, talentatul corespondent al «Universului», care la început părea așa de modest, acuma, în fața garafei pîntecoase, devenise îndrăzneț. Dar cucoanele ! Și ele erau vesele, erau mai vesele ca de obicei, erau chiar bine dispuse.

Trecuse de mult miezul nopții. Am încercat să plec. Procurorul nu m'a lăsat. «Să mă vezi momort dacă te duci», îmi zicea el, sărutându-mă cu mustățile pline de vin, și mirosind a oțet. Am încercat să fug ; dar eșirile erau încuiate de procuror, care pusese cheile în buzunar.

Gărăfile cu vin nu se mai isprăviau : gazdele și musafirii erau cuc. Atunci procurorul și-a adus aminte durerile vieței lui, și-a început să-mi ție un discurs ; și, ca să-l pot înțelege mai bine, oratorul se vîra în sufletul meu, îmi lua capul între mîinile lui, unse de grăsmea jambonului, își răzima fruntea de umărul meu, îmi vorbea la ureche, gîndind că șoptește, pe cînd el zberă, să-mi spargă timpanul.

— Aș vrea eu să știu, care alt proprocuror s'a purtat ca mine, în totoate ocaziile. Că eu is proprocuror, domle, nu glumă. Eu, cînd mi-a spus prefectul de la Vaslui să-l închid pe Glasberg, l-am și înfundat.

Și cît am mumuncit eu ! Că i-am spus ; dom'le prefect, dacă vrei să-l închid pe hohoțul de jidan, să-mi dai mîmîna liberă. Și el mi-a răspuns : mă băete, fă ce vrei, numai Glasberg să stee la rărăcoare. Și eu am umblat dedeghizat prin sat, și am pus la cale fefetele să spuie cum le-a ademenit Glasberg să vivie la dînsul, și am învățat pe mamarturi ce să spue, și l'am închis pe hohoțul de jidan, și nu l-a mai scos nici dracul din pușcărie. Și cîte n'am făfăcut eu, dom'le, ca să mulțumesc pe cei mari ; cîte n'am făfăcut, dacă am fost eu în stare să fafalșific acte, numai ca să iasă bine, după dodorința prefectilor. Mîna asta, sāraca, a fafalșificat. Ei, și ? Cu ce m'am ales, din atîta devotament ? Am rămas tot proprocuror, pe cînd cocolegî de ai mei, cari n'au fost capabili măcar să fafalșifice un act, au ajuns preșidînți de Tribunal, și ca mine am să-î văd la cucurte. Dar nu faface nimic ! să trăiască vivinișorul, sāracu, că el e mîmîngierea celor amărîți.

Și cînd a voit să se ducă lingă masa pe care era sticla cu vin, procurorul s'a împiedicat de marginea covorului și a căzut cu fruntea de muchia unui scaun. Nevasta lui, repezinduse spre el, a răsturnat masa cu totul. Sticlele s'au spart și în mijlocul salonului a izvorît de odată un lac roșu. Procurorul s'a ridicat, cu greu, și din spărtura frunții, se prelingiau peste toată fața șiroae de sânge.

Nevastă-sa, dînd un țipăt sfâșietor, leșină. Atunci se iscă o învălmășală grozavă: cucoanele și controlorul năvăliră pe biata femeie, îi descheară haina, deslegară corsetul, îi frecau tîmplele cu colonie, îi suflau în față doar a deștepta-o: iar dirigintele, profesorul și celalți, încunjurară pe procuror, înarmați fiecare cu batiste, cu șervete, ca să-i steargă singele. Dar procurorul, clătîindu-se, îi împingea pe toți, și zicea:

— Lăsați flefleacurile, bre; ce sînteți voi proproști! Asta nunu-î nimic! Păcat de vivinul care s'a vărsat!

Apoi, luînd un șervet, îl muiă în vinul de pe jos, și începu a-și murui fața, zicînd:

— Singele Domnului să spele singele omului.

Procurorul era o groază. Fața lui, mînele lui, cămașa, hainele, toate erau numai o roșată, și nu puteai să spui unde-î sînge și unde-î vin. În vremea asta, zărindu-și chipul într'o oglindă, nu se recunoscuse, și începu a rîde, ca și cum ar fi fost cuprins de spasme; și prin're hohote, abia puteai înțelege că vrea să zică vorbele acestea:

— Da da da! cine-i acela? Bababa tă-l mama focului!

N'am mai stat să văd sfîrșitul; am profitat de cel întăi minut cînd s'a descuiat o ușă, și am plecat. Poate am făcut rău, de oare ce eî fiind singurul cu minte întreagă, aș fi putut să fiu de folos. Dar am plecat, fără să-mi pară de loc rău, de ceea ce făcusem.

Citeva zile, de-a rîndul, procurorul n'a mai dat pe la tribunal, și cînd l'am întilnit, m'am făcut că nici nu-i văd cojiturile de pe frunte.

Dar nici el nu m'a mai poftit la seratele lui literare.

ARTUR GOROVEI

PIERRE LOTI

PESCAR DE ISLANDA

VIII

(Urmare)

În cele din urmă cărarea urca și din nou stăpîneau cu privirea orizonturile nesfîrșite, dînd iar de aerul înviorător al înălțimilor și al mării.

El, la rîndul lui povestea cum e în Islanda. Verile palide și fără nopți, soarele pieziș care nu sfințește nici odată.

Gaud nu înțelegea bine și cerea lămuriri.

— Soarele face ocolul de jur împrejur, de jur împrejur — zise el arătînd cu brațul întins cercul îndepărtat al apelor albastre. El rămîne mereu jos pentru că, vezi tu, n'are putere să se urce. La miezul nopții 'și înmoae puțin marginea în mare, dar se ridică îndată și urmează a face plimbarea lui împrejur. Une-orî se ivește și luna în cea l'altă parte a oceanului. Atunci luminează amîndoi, fie-care la locul lui și nu-î prea deosebești pe unul de altul, pentru că se aseamănă mult în această regiune.

Să vezi soarele la miezul nopții!... Ce departe trebuie să fie această insulă a Islandei! Și fiordurile? Citind de mai multe orî acest cuvînt scris printre numele morților din bisericuța celor înecați, i se părea că trebuie să însemneze ceva sinistru.

— Fiordurile—răspunse Yann—sunt niște golfuri mari, cum ar fi cel din Paimpol, bună oară, dar numai că prin prejur sunt munți atît de înalți, atît de înalți încît nu le vezi virfurile din pricina norilor. O tristă țară, te asigur, Gaud! Pietre, pietre și iar pietre, iar oamenii de pe acolo nici nu cunosc pomii. La mijlocul lui August, cînd sfîrșim de pescuit, e tocmai timpul de plecat căci atunci încep nopțile să se mărească foarte repede, soarele cade în josul pămîntului fără a se mai putea ridica și e noapte acolo la ei toată iarna.

Și apoi spunea el, e și acolo un mic cimitir, pe coastă, într'un fiord întocmai ca la noi pentru cei din ținutul Paimpol care au murit în timpul sezonului de pescuit sau cari au pierit în mare. Cimitirul e în pămînt sfințit ca și cel din Pors-Even și răpoșiții au cruci de lemn, la fel cu cele de aci, cu numele lor scrise pe ele. Cei doi Goazdiu din Ploubazlanec sunt acolo, de asemenea Guillaume Moan, bunicul lui Silvestru.

Și ei i se părea că vede acest mic cimitir, la poalele capurilor triste sub palida lumină roză a acelor zile fără sfîrșit. În urmă se gîndea la acei morți de sub ghiață și de sub giulgiul negru a acelor nopți lungi ca iernile.

— Pescuiți mereu, mereu? — întrebă ea. Și nu vă odihniți de loc?

— Mereu! Și apoi e manevra de făcut, căci marea nu e totdeauna liniștită pe acolo. Doamne, seara ești rupt de osteneală și asta-ți dă poftă de mîncare. Sunt zile cînd mînînci ca un lup.

— Și nu ți se urăște nici odată.

— Nici odată — zise el cu o părere de siguranță care-î făcu rău. Pe corabie, în largul mării, nu mi se pare nici-o dată timpul lung.

Ea plecă atunci capul, simțindu-se mai tristă, mai biruită de mare..

PARTEA A CINCEA

I.

...La sfârșitul acelei zile de primăvară pe cari au avut-o, seara care se înpinzea pe coprins aduse sentimentul iernei și ei se întoarseră să cineze înaintea focului lor, care era o pălălae de vreascuri.

Cea din urmă masă a lor împreună. Dar ei mai aveau încă o noapte întreagă de dormit, brațe în brațe și această așteptare nu-i lăsa să fie triști.

După masă mai regăsiră puțin impresia dulce a primăverei, când fură departe pe drumul spre Pors-Even: aerul era liniștit, aproape cald și un crîmpei de amurg întîrzia, tirîndu-se pe câmp.

Se duseră să facă vizită părinților, pentru ca Yann sa-și ia rămas bun și se întoarseră să se culce de vreme, plănuiind să se scoale prin revărsatul zorilor.

II.

A doua zi cheiul din Paimpol era plin de lume. Islandejii începuseră să plece de două zile și la fie-care flux al mării o nouă ceată pornia la larg. În dimineața aceia 15 corăbii trebuiau să plece cu *Leopoldina* și nevestele sau mamele acelor marinari erau toate de față la plecare. Gaud se mira de a se găsi amestecată printre ele, femeie de pescar și ea, venită acolo pentru aceiași cauză fatală. Soarta ei se grăbise atît de mult în cite-va zile, încît ea abia avu timpul să-și închipuiască realitatea lucrurilor: alunecînd pe o pantă foarte repede, ea ajunsese la acest desnodămînt care era de neînlăturat și pe care trebuia să-l sufere acum, cum făceau și celelalte, obișnuite.

Ea nu asistase nici odată atît de aproape la aceste scene, la aceste despărțiri. Toate aceste erau noui și necunoscut. Printre femeile acelea ea n'avea seamăn și se simțea, deosebită de ele. Trecutul ei de *domnișoară* care stăruia în ciuda tuturor, o punea la o parte.

Vremea era frumoasă în acea zi de despărțire. La larg numai o îngrămădire de talazuri mari venea dinspre apus, vestind vînt și de departe vedea marea care aștepta atîta lume. ...Pe lîngă Gaud mai erau altele tot ca ea: frumoase și înduieșătoare cu ochii lor plini de lacrimi; erau asemenea de acelea ce nu puneau la inimă și care rideau, cari n'aveau inimă sau care pentru moment nu iubeau pe nimeni. Bătrîne care se simțeau amenințate de moarte, plîngeau despărțindu-se de fiii lor, amanții își sărutau bine amantele pe buze

și auziai marinari beți cîntînd spre a se înveseli, pe cînd alții urcau pe punte, întunecați ca mergînd la moarte.

Și se petreceau lucruri sălbatece: nenorociți cari semnaseră prin înșelăciune angajamentul lor într'o zi oare care într'o circumă, erau acum înbarcați cu forța. Propiile lor femei și jandarmii îi împingeau. Alții în sfîrșit de a căror împotrivire se temeau, fiind-că erau voinici, fuseseră înbătați din precauție și erau aduși pe tîrgi și scoboriți în fundul corăbiilor ca niște morți.

Gaud se sperie văzînd cu ce fel de tovarăși va trebui să trăiască Yann al ei și gîndind ce grozavă trebuie să fie această meserie de Islandez spre a începe în acest chip și a băga atîta spaimă în oameni?

Dar erau și marinari cari surideau, cari iubeau desigur ca și Yann viața în largul mării. Erau, cei buni aceștia, și fețele lor erau bune, și nobile. Dacă erau flăcăi, se duceau nepăsători, mai aruncînd o ultimă privire fetelor, dacă erau însurați, își sărutau nevestele sau copiii cu o dulce tristeță și cu nădejdea de a se întoarce mai bogați. Gaud se simți mai liniștită văzînd că toți sunt așa pe *Leopoldina* care avea cu adevărat un echipaj de frunte.

Corabiile eșiau două cite două, patru cite patru, tirite afară de remorchere. Si atunci, deîndată ce porneau, marinarii se descopereau și întonau din toate puterile imnuri Fecioarei: «Slavă ție, Steaua mării». Pe cheiul mâini de femei fluturau în aer pentru cel mai de pe urmă adio și lacrimi curgeau pe muselinele bonetelor.

Deîndată ce *Leopoldina* plecă, Gaud porni repede spre casa bătrînului Gaos. O oră și jumătate de mers de alungul țărîmului, pe cărările cunoscute din Ploubazlanec și ea ajunsese colo, la capătul pămîntului, în noua ei familie.

Leopoldina trebuia să ancoreze în rada mare din fața cătunului Pors-Even și să nu plece de cît seara. Acolo își mai dăduseră ei o ultimă întîlnire. Și într'adevăr el se întoarce în luntrea corăbiei sale, se întoarce pentru trei ceasuri spre a-și lua rămas bun.

Pe uscat unde nu se simția de loc talazurile, era acelaș frumos timp de primăvară, acelaș timp liniștit. Eșiră citeva clipe pe drum, dîndu-și brațul. Asta le reaminti plimbarea lor din ajun. Dar noaptea nu-î mai putea uni. Mergeau la întîmplare, întorcîndu-se spre Paimpol și îndată se găsiră aproape de casa lor, aduși acolo pe nebagate de seamă, fără a se gîndi. Intrară deci încă o ultimă dată la ei, unde bunica Yvonne înmărmuri, văzîndu-î împreună.

Yann da în grija Gaudei o mulțime de lucruri mărunte pe care le lăsase el în scrin: mai ales frumoasele lui haine de nuntă să le în-

tindă din cînd în cînd la soare. — Pe vapoarele de război marinarii învață lucrurile astea. Și Gaud suridea văzîndu-l cum face pe priceputul. Putea fi el sigur că tot ce era al lui va fi păstrat și îngrijit cu iubire.

De alt-fel aceste preocupățiuni erau secundare pentru ei. Vorbiau de ele pentru a se afla în vorbă, pentru a se înșela pe ei însăși și...

Yann povesti că pe *Leopoldina* se trăsese la sortii locurile de pescari și că el era foarte mulțumit de oare-ce îi căzuse unul din cele mai bune. Ea ceru explicații și pentru astea, neștiind aproape nimic din lucrurile Islandei:

— Vezi, Gaud, zise el, pe laturile corăbiilor noastre sunt niște găuri făcute la oare-carî locuri și pe cari noi le numim *găuri de undițe*. Acolo se pun niște supoarte cu scriptii prin care trec undițele noastre. Deci pînă a nu pleca, noi jucăm acele găuri la zaruri sau cu niște numere pe care le amestecăm bine în șapca băiatului ajutor. Fie-care cîștigă un număr și apoi în tot timpul pescuitului n'ai dreptul să-ți puî cîrlionțul în altă parte și nu mai poți schimba. Ei bine, locul meu e în urma corăbiei, unde precum trebuie să știi tu, se prinde foarte mult pește. Și apoi e aproape de pînza din urmă unde mai poți pune o cîrpă, o haină ceruită, în sfîrșit un mic adăpost oare-care pentru față împotriva tuturor zăpezilor sau grindinilor de acolo. Și asta slujește, știi tu. Nu mai ai pielea atît arsă, în vremea întunecatelor furtuni, și ochii vād mai mult timp.

...Își vorbeau încet-încet ca findu-le teamă să nu sperie minutele ce le mai rămîneau, să nu facă să fugă timpul mai iute. Vorba lor avea acel caracter deosebit al lucrurilor ce vor trebui neapărat să se sfîrșească: cele mai neînsemnate lucruri mărunte pe care și le spuneau păreau că devin în ziua aceea misterioase și supreme.

În ultima minută, Yann își luă femeia în brațe și se strînseseră unul pe altul fără să-și mai zică nimic, într'o lungă sărutare liniștită.

El se imbarcă, pinzele cenușii se desfășurară spre a se întinde, la suflarea unui vînt ușor ce se ridica dinspre apus. El, pe care îl mai vedea încă, își flutura șapca în felul cum se înțeleseseră. Și multă vreme ea privi, cum se îndreptează pe mare silueta lui Yann al ei. Tot el era acea mică formă omenească, stînd în picioare, negru pe albastru cenușat al apelor, dar deja nedeslușit și la o depărtare la care ochii care vor să fireze se turbură și nu mai vād...

...Pe măsură ce se depărta această *Leopoldină*, Gaud ca atrasă de un magnet, se ducea pe jos de-a lungul stîncilor.

A trebuit să se oprească însă în curînd pentru că pămîntul se sfîrșise. Atunci ea se așeză supț cea din urmă cruce mare ce era așe-

zată acolo printre iniștri și printre pietre. De oare-ce locul era mai ridicat, marea văzută de acolo părea a avea îndepărtări care se urcau și a îi zis că îndreptându-se, *Leopoldina* se înălța încet-încet, mică pe coasta aceluși cer nemărginit. Apele aveau mari ondulări încete, ca cele mai din urmă frământări ale vre-unei furtuni teribile, care ar fi trecut pe aiurea, dincolo de orizont. Dar în adinca zare cuprinsă cu ochii, și unde era Yann totul era liniștit.

Gaud privia mereu, căutînd a'și fixa bine în minte înfățișarea a-cele corăbii, silueta ei de pînze, spre a o recunoaște de departe cînd veni tot în acest loc, spre a o aștepta.

Talazuri mari de apă, urmau a veni mereu dinspre apus, regulat unul, după altul fără încetare, fără odihnă, renoindu-și eforturile nefolositoare, sfărămîndu-se de stînci, revărsîndu-se în aceleași locuri spre a inunda același țarm. Și în cele din urmă era ciudată această frământare surdă a apelor în atita seninătate a aerului și a cerului. Par'că albia mărilor prea plină, ar fi avut să se reverse și să in-nece țarmurile.

(Va urma)

Trad. de C. SANDU-ALDEA.

REVISTA GENERALĂ

În «Anuarul Institutului pedagogic-teologic al archidiecezei ort. romine transilvane în «Nagyszeben» (Sibiu) pe anul școlar 1907—1908, publicat de dr. Eusebiu R. Roșca, director», d. d-r. Ion Lupaș, profesor la Seminar, începe să publice o serie de contribuiri foarte interesante și bine documentate cu privire la istoria culturală și politică a epocii lui Șaguna. Avem deocamdată studiate individualitatea lui Șaguna și cîteva din marile sale opere, precum întemeierea celei dintii tipografii rominești în Sibiu, înființarea ziarului «Telegraful român» și programul lui, activitatea regeneratoare a lui Șaguna pe terenul școlar și bisericesc. Păcat că partea II-a a studiului, care va trata problemele politice, economice și literare ale epocii Mitropolitului Șaguna, va apărea abia în Anuarul din 1909.

Pe lîngă valoarea sa științifică studiul d-lui Lupaș își are și însemnătatea actuală prin unele din expunerile sale și e merit să lumineze pe mulți nelămuriți asupra activității culturale și politice care astăzi ca și în vremea lui Șaguna este singura folositoare pentru Romîni ardeleni. Astfel, de pildă, citim la pag. 28 următoarele rînduri foarte instructive pentru tinerii, după — unele atitudini și fapte ale lor chiar *prea* tinerii secretari ai «Asociațiunii» din Sibiu:

...«Mai tîrziu, cînd chestiunea școalelor naționale începuse a fi discutată viu în ziaristica noastră, crezînd unii că s'ar putea eventual pune toate școalele supt scutul «Asociațiunii» ca să nu mai fie dismembrați Romîni în cele școlare —

Şaguna spune hotărît că după cît prevede el dezvoltarea din viitor a şcoalelor — şi trebu- să mărturisim că în cele mai multe chestiuni culturale sau politice prevederile lui Şaguna ne par azi ca izvorite dintr'o profetică inspiraţie, — lucrul acesta va fi cu neputinţă.

«Cerîndu-i-se în privinţa aceasta părerea, el accentuează că trebuie să rămînem în organizarea şcoalelor strict pe baza legalităţii, căci «în patria noastră nu se poate forma nici-o asociaţiune şcolară legală şi a se da supt inspecţiunea «Asociaţiunii noastre transilvane»; *îi sfătueşte pe toţi să părăsească «terenul problematic şi alunecos» al experienţelor şi să nu se ia numele «Asociaţiunii» în deşert, căci «pot încredinţa pe fiecare Român că noi nu am avea astăzi «Asociaţiunea transilvăneană pentru literatura română şi cultura poporului român», de nu m-aş fi ferit de experimente la înfiinţarea ei şi nici ar fi «Asociaţiunea» astăzi idolul nostru şi admirarea streinilor de nu o aş feri de experimente. De aceea să păstrăm «Asociaţiunea» noastră ca lumina ochilor şi să nu mai facem cu şi prin ea experimente, căci experimentele n'au caracter statornic şi cearcă a ajunge la scop numai prin promisiuni nălcitoare.*

Iată cuvinte prea înţelepte care vor putea îndruma pe tinerii secretari ai «Asociaţiunii» mult mai bine decît lectura şi traducerea broşurilor anarho-socialiste sau anumîţi gazetari rătăcitori încubaţi cu patimile lor literare în redacţia «Ţării noastre.»

NOTIŢE BIBLIOGRAFICE

Remarcăm din numărul 16 al revistei săseşti din Braşov «Die Karpathen» două reproduceri foarte frumoase după Grigorescu, cu o notiţă biografică, apoi traducerea excelentă a schiţelor d-lui Barbu Delavrancea «Bunicul şi Răsmiriţa», traducere datorită domnişoarei Eleonora Borcia din Sibiu, care a mai tradus pentru Germani şi din alţi prozatori ai noştri; d. C. Lacea publică în acelaş nr. o notiţă despre pomenirea Rominilor în Nibelungenlied.

În numărul 5 al «Convorbirilor literare» se publică o lucrare inedită a lui Alexandru Odobescu: «Heraldica Naţională; patrupedele androcetale figurate în monumente şi originea lor»; d. E. A. Pangraţi are un studiu despre «învăţămîntul artelor frumoase şi noua lui organizare»; d. C. Moisil se ocupă de cele mai vechi monede muntene, d. Sext. Puşcariu răspunde în chestia Dicţionarului Academic d-lui O. Densuşianu. O cronică bogată şi variată încheie numărul.

«Junimea literară» din Cernăuţi, numărul 6, are un preţios studiu, mai întins, al d-lui Vladimir S. T. Mironescu despre «Mînăstirile şi bisericile întemeiate de Ştefan cel Mare».

Sc.

În N-rul viitor redactorul nostru, d. M. Sadoveanu, va publica impresiile sale de la frumoasele serbări ale Junimei din Cernăuţi.